Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Наша слова

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года **№ 17(351)** **6 ТРАЎНЯ 1998 г.**

На фінансавай пласе.

Пракуратура Партызанскага раёна г. Менска (пракурор С.Груша) накіравала ў гаспадарчы суд Менскай вобласці зысковую заяву ў інтарэсах ЖРЭА Партызанскага раёна (старшыня Фёдар Якімаў) аб высяленні Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны з памяшкання па вуліцы Румянцава - 13. Асноўнай прычынай з'яўляецца запазычаннасць па арэндзе ў суме 240 мільёнаў рублёў. У зысковай заяве гэтыя 240 мільёнаў пераствалыліся ўжо ў 840 мільёнаў, з улікам пені, інфляцыі, штрафаў і яшчэ немаведама чаго.

Суд павінен быў адбыцца чацвёртага траўня ў памяшканні абласнога гаспадарчага суда.

Такім чынам праз штучна створаную запазычанасць, а механізм тут просты: ТБМ абавязалі плаціць па 10 долараў за квадратны метр, як самую крутую камерцыйную структуру, замік 1 долара належнага да аплаты нават па сучасных законах, дасягаецца, нарэшце, канцавая мэта — ТБМ даводзіцца да фінансавага краху.

У сувязі з гэтым ТБМ выказвае рашучы пратэст супраць чарговай хвалі ўціску на Таварыства і заклікае ўсе нацыянальныя і дэмакратычныя арганізацыі падаць свой голас у абарону Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны.

Сакратарыят ТБМ.

Прыватная думка

Ні "зайца" рэжыму.

Тэрміны падрыхтоўкі газеты не даюць магчымасці паведаміць вынікі суда ўжо ў гэтым нумары, гэта мы зробім пазней, але спадзявацца тут няма на што. Машына сістэмы круціцца і спыніць яе можна толькі сілаю. А калі сілы няма ?

Сітуацыя вакол сядзібы ТБМ на Румянцава - 13 у напружаным стане снаходзіцца ўжо больш года. І хоць ведамства Ціцянкова, як здаецца, тут не пры чым, яны такой дробяззю не займаюцца, некалькі пакойчыкаў побач з Плошчай Перамогі некаму ўсё такі муляюць.

Фармальна ўлады нічога не парушаюць. Яны дзейнічаюць па закону. Мае ТБМ адзін шапік па продажы беларускай літаратуры, значыць яно камерцыйная структура, а раз так гані арэнду на "ўсю шпулю".

Спадзяванні кіраўніцтва ТБМ, што да нашай арганізацыі ўлады павінны адносіцца, як да "святой каровы", не маюць падстаў. Гэтыя ўлады нікому нічога не павінныя. Ім усяроўна, каго яны душаць, душыць жа ТБМ яшчэ і выгадна, тут Замятанін можа нават падзяку аб'явіць, а то і на пасадзе павысіць.

Таму першае, што трэба зрабіць кіраўніцтву ТБМ, гэта нарэшце пазбавіцца сіндрому той самай святой каровы. І калі старшыня ТБМ ці яго намеснікі не могуць пераступіць цераз уласную годнасць і не могуць пайсці на паклон да тых жа Ярмошына ці Пашкевіча, а, магчыма, і не трэба ісці, то тады неабходна паставіць і весці разумную эканамічную дзейнасць Таварыства. Нясе Таварыства страты з-за шапіка, шапік павінен быць прададзены ці перададзены прыватнаму прадпрымальніку, які юрыдычна быў бы не звязаны з ТБМ, але праводзіў палітыку ТБМ і выконваў тыя ж функцыі. Пасля гэтага трэба было ў судовым жа парадку дабівацца зніжэння расцэнкаў.

Не атрымалася. Праспалі. Што рабіць зараз? Цвёрда магу сказаць адно, **не плаціць** ! Калі сітуацыя паўстае так, то здаць штаб кватэру, хай апісваюць маёмасць, хай арыштоўваюць рахунак. Але не плаціць. Ні рванага "зайца".

У Менску за 100 долараў у месяц можна зняць 2-3 пакаёвую кватэру. Хай гэта будзе крыху не ў цэнтры. Не да раскошы. За 840 мільёнаў газета "Наша слова" можа друкавацца тры гады. Дык, што важней? Кіраўніцтву, безумоўна, відней. Але трэба ўлічыць і наступнае. Калі ТБМ нават і заплаціць запазычанасць, заўтра яна з'явіцца зноў і яшчэ большая, дык для чаго гасіць грошы.

Безумоўна, гэтае пытанне павінна паўстаць на Рэспубліканскай радзе, якая хутка адбудзецца, але як сябар гэтай Рады я не магу не выказаць сваю прыватную думку.

Ні "зайца" рэжыму!

Станіслаў Суднік,
сябар Рэспубліканскай рады ТБМ
імя Францішка Скарыны.

Увага! Змяніўся нумар тэлефона ў сядзібе ТБМ. Тэлефануйце, калі ласка, 2-84-85-11

"НАША НОВАЯ ГАЗЕТА"

Наша новая газета

БНР

У Санкт-Пецярбургу -- новая беларуская газета.

Пакуль гэта невялікае інфармацыйнае выданне на дзве старонкі. Але, дзякаваць Богу, яно ёсць.

У газеце падаецца цікавы матэрыял пра Лявона Навасельскага, удзельніка выпрабаванняў падводнай лодкі К-27, на якой разгерметызаваўся ядзерны рэактар, капітана 1-га рангу, кандыдата тэхнічных навук актывіста Беларускага гісторыкакультурнага таварыства Санкт-Пецярбурга. Лявон Навасельскі памёр 1 траўня 1996 года ў выніку апраменьвання, атрыманага на К-27.

"Кантакты і дыялогі"

Пабачыў свет трэ-ці нумар інфармацыйна-аналітычнага і культуралагічнага бюлетэня Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў "Кантакты і дыялогі".

Як заўжды бюлетэнь перапоўнены карыснай, навукова-прафесійнай інфармацыяй пра стасункі беларусаў і Беларусі з усім светам. Вельмі карысным з'яўляецца пералік матэрыялаў пра такія стасункі, зроблены па ўсіх прафілях бібліяграфій, так што кожны можа знайсці патрэбны артыкул.

"Сэрцам роднага слова краніся".

У Менску ў выдавецтве "Народная асвета" выйшла кніга складзеная прарэктарам па навучальнай і выхаваўчай працы Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Францішка Скарыны М. Воінавым і загадчыкам музея-лабараторыі Ф.Скарыны К. Усовіцкім з паэтычнай назвай "Сэрцам роднага слова краніся". У кнізе 426 вершаў пра беларускую мову 211 аўтараў.

Габелен Ефрасінні Полацкай

У 1912 годзе, калі мошчы святой Ефрасінні Полацкай перавозілі з Кіева ў Полацк, жалобны картэж зрабіў кароткі прыпынак ў Рэчыцы, што на Гомельшчыне. У памяць пра гэтую падзею на тым месцы, дзе спыняўся картэж, паставілі крыж у гонар Ефрасінні Полацкай. Пад час вайны і рэвалюцыі крыж знік. І толькі ў 1996 годзе крыж быў адноўлены, і там, дзе Дняпро робіць паварот і з высокага берага адкрываецца далягляд на паплавы за Дняпром аж да самага небасхілу, паставілі капліцу, каб ушанаваць памяць нашай вялікайасветціны і заступніцы.

А нядаўна знайшліся таленавітыя мастакі ды добрыя майстрыхі на Рэчыцкай ткацкай фабрыцы і выткалі цудоўны габелен з выявай гэтай капліцы. Блакітна-пясочныя колеры габелену — як валошкі сярод спелага жыта, а сонечныя прамені вакол капліцы — як тыя надзеі, што падтрымлівае святая Ефрасіння ў нашых душах. Дык хай гэты невялічкі габелен асвятляе жыццё ў нашых хатах.

Ніна Канунннікава, Гародня.

Мельбурн 13.04.1998 г.
(Аўстралія)

Дарагі пляменнік Валодзя (адзін з сяброў ТБМ)

...Хачу Табе падзякаваць за прысланыя (у заказных пісьмах) паштоўкі, віншаванні, календар, а ў асаблівасці газеты, якія я атрымаў — усё, што было выслана Табою. Газета "Наша слова" ёсць выдавана на высокім узроўні літарацкім. Маеце добрыя літарацкія кадры і навукоўцаў у рэдакцыі. Толькі ў мяне ёсць адзін сумніў, ці гэтая газета зможа і далей стала выходзіць, не маючы фінансавых сродкаў, бо яе наклад вельмі малы, значыць, не маеце падпісчыкаў на Беларусі, яна зусім не распаўсюджваецца на ўсходняй Беларусі — а толькі на Заходняй

Газету трэба Вам ўсімі магчымымі сіламі выдаваць у якой Вы павінны бараніць у першую чаргу нашу родную мову, бо ж гэта ёсць ... "скарб наш найбольшы, на вечныя годы." і ўсведамляць нашыя народныя масы, аб пашане да роднага слова. Беларусь будзе незалежнай тады, калі народ яе будзе гаварыць на сваёй мове, а не мешанай трасянкай, расейска-беларускай, як гэта можна заўважыць у цяперашні час. Беларусь будзе толькі вольнай і незалежнай тады, калі яе народ будзе гутарыць на сваёй мове і то, пачынаючы ад прафесара ды канчаючы простым работнікам ці работніцай. Гэта і ёсць галоўная праблема нашага "адраджэння" і нашай будовы адроджанай дзяржавы.

Я ведаю, у якіх цяжкіх і неспрыяльных умовах Вы працуеце, але не трацьце надзеі, не падайце духам, " не пакідайце мовы нашай беларускай, каб не умерлі."

Дзядзька Валодзя і цётка Жэня.

Смех і грэх

Чытаючы ў чарговым нумары "Нашага Слова" ліст сп.Фурсовіча раптам спатыкнуўся на слове "вузкаэлітарны". Наш аднадумца з Докшыцаў закрануў шмат важкіх і балючых спраў, таму пачуваюся змушаным зрабіць удакладненне.

"Наша слова" — аматарскае, а не элітарнае выданне. Эліта прадугледжвае найвышэйшую якасць. "Нашаму слову" да такога узроўню — як да Месяца. Аматарскае — гэта пра яго, бо выдаюць яго і пішуць для яго не прафесіяналы найвышэйшага гатунку, а вайскоўцы, інжынеры, навукоўцы, настаўнікі і іхнія вучні — якая тут можа быць элітарнасць! Таму наклад у 2 — 3 тысячы газета мае не за сваю высокую якасць (няма гэтага), а па прычыне дэфіцыту беларускага слова, пра што, дарэчы, у тым жа нумары піша ліцэіст з Брэста.

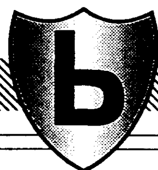
Дзе сп. Фурсовіч пацэліў трапна — дык гэта ў тым, што няварта палягаць на старой методзе, на завядзёнцы, "пець старую песню". Патэнцыял традыцыйных заклікаў добра вядомы і выразна недастатковы. І ўсё болей людзей, як мне здаецца, прыходзяць да гэтай думкі.

Успамінаць пра эліту ў дачыненні да "Нашага слова" — і смех, і грэх. Смех, бо узровень газеты такі, што можна задаволіць толькі першыя, найпрацейшыя патрэбы свядомага беларуса. Грэх — бо нічога у газеты няма, акрамя добрых воклічаў. І не будзе ў бліжэйшай перспектыве.

Дылема "элітарнае ці папулярнае" не пагражае пакуль "Нашаму слову", бо сёння ёсць толькі неабыякавыя людзі, якія чытаюць, думаюць, пішуць. Клуб, як вызначыў сп Фурсовіч. Каб дасягнуць большага трэба шмат працы і часу. Я перакананы, што сёння малаважна, вялікім ці малым артыкулам аддае перавагу "Наша слова". Важнейшы выбар: ці надалей будзем гаварыць пра прыгажосць роднае мовы ў спадзяванні, што заклік нарэшце будзе пачуты народам пасля мільённага паўтору, ці будзем мець за мэту ўзняць беларушчыну да сапраўды элітарнага ўзроўню, які б прыцягваў усіх, нават упартых непачціўцаў, што сёння крывяцца пры гуках роднай мовы.

Пакуль, як мне здаецца, выбар большасці застаецца за першым варыянтам. Калі так, то — прабачце за эмацыйнасць — будзе нам не да смеху.

Д.Жукоўскі, Гародня.

№ 17(351) 6 ТРАЎНЯ 1998 г. НАША СЛОВА

"... каб не ўмёрлі !"

ДЗЕЦІ ЗА БЕЛАРУСКУЮ МОВУ. А ВЫ, ДАРОСЛЫЯ ? ..

Не было такога дня, пачынаючы з сярэдзіны красавіка, каб паштавік не прынасіў у аргкамітэт па правядзенню конкурсу сачыненняў вучнёўскія лісты. Ужо першы дзень падарыў нам першых 15 дзіцячых допісаў. Іх аўтараў мы назавём далей.

"Прачытаўшы ў нумары "Звязды" за 7 красавіка Ваш зварот да школьнікаў, вырашылі і мы паспрабаваць свае сілы ў конкурсе. І каб вы бачылі, якія агеньчыкі натхнення гараць у дзіцячых вачах ! "— такімі словамі прадставіла творчыя работы сваіх выхаванцаў настаўніца Міцкавіцкай базавай школы Смаргонскага раёна Лось М.С. — *Гэта толькі "першыя ластаўкі ", а працяг яшчэ будзе. Хай гэтыя творы крыху наіўныя, бо пісалі ж дзеці, але колькі бясконцай любові да нашай мовы, да роднага краю ў іх радках".*

Мы ўдзячны за цёплыя словы і трывогу за лёс роднай мовы, якія былі выказаны ў вершах, пяцікласніку-азербайджанцу Джэйхун Халілу, шасцікласніку Андрэю Дзенісюку, сямікласнікам Вользе Лось і Дзянісу Карнею. Нельга не пагадзіцца з выказваннямі са "Звароту да беларусаў" шасцікласніцы Наташы Рабцэвіч: ***"Некаторыя беларусы, на жаль, лічаць, што наша мова грубая, непрыгожая ... Ды гэта ж ... няпраўда ! Як горка чуць зняважлівыя словы ў адрас беларускай мовы ! Я нават не ведаю, як назваць такіх людзей ..."***

Таксама першымі свае думкі выклалі на паперы: Аляксандр Александровіч (Баранавічы), Валянціна Фянько (Глыбокае), Вольга Ракецкая (Крывое Сяло Вілейскага р.), Алёна Станкевіч (Паляцкішкі Воранаўскага р.), Ірына Балцэвіч (Корань Мінскага р.), Вераніка Камароўская (Орша), Марына Барысенка (Калінкавічы), Тацяна Захарэўская і яшчэ два вучні, якія забылі напісаць свае прозвішчы, (Солы Смаргонскага р.).

Перачытваючы першыя трывожныя і поўныя любові да роднай мовы дзіцячыя лісты, прыходзіш да думкі: як сярод нас, дарослых, яшчэ многа злосных і несправядлівых, цёмных і неадукаваных, абыякавых, зняверыных і проста падманутых. Як можна было адыйсці ад агульначалавечых паняццяў, здрадзіць сваёй зямлі, сваім продкам?! Ужо надыйшоў такі час, што аб надыходзячай нацыянальнай смерці неабходна ва ўвесь голас крычаць, як "крычаць" у сваіх лістах нашы дзеці. Паслухайма ўрыўкі з іх лістоў.

Мова родная —
наша багацце,
Мова родная —
наша шчасце,
Мова родная —
наша каханне,
Мова родная —
гэта світанне

(Валянціна Фянько. 11 клас. Глыбокае).

"Дык хіба ж можа такая мова адысці ў небыццё, адмерці, згінуць праз наша нядбальства ці па чыёйсьці злой волі? Ніколі ! А зласліўцам спакойна скажу: "Дарэмна стараецеся ! Як не спыніць узыходу яснага сонца — так і не стрымаць адраджэння нашае мовы ..."

(Марына Барысенка. 8 клас. Калінкавічы).

Дзесьці на свеце
Ёсць мова такая,
Якую, паверце,
Народ не зважае ...

(Алёна Дзямчук. 8 клас. Бобрык Пінскага р.).

"На жаль, і ў гэтай школе ў пяты клас я пайшла ў рускі. Не знайшлося настаўнікаў, якія матэматыку, гісторыю ды іншыя прадметы выкладалі б на беларускай мове. Але няўжо ж так цяжка настаўнікам гаварыць па-беларуску ?

(Вераніка Камароўская. 5 клас. Орша).

"А тых, хто цураецца нашага скарба, нельга назваць беларусамі,нават людзьмі, бо яны не прызнаюць сваёй мовы. Які ж гэта чалавек, які не ганарыцца той мовай, што даў Бог ...

Людзі ! Напрыканцы тысячагоддзя хочацца верыць, што двухтысячны год будзе пачаткам для развіцця беларускай мовы. І гэта залежыць толькі ад нас, беларусаў. Жыве мова — жыве народ, жыве намяць продкаў. Не будзе мовы — загіне чалавек. Таму светлая будучыня залежыць толькі ад нас.

(Святдана Свіла. 10 клас.Астравец).

Якія нечаканыя і ў той жа час простыя і зразумелыя перакананні знайшла вучаніца 9 класа з вёскі Гарадок Маладзечанскага раёна Іна Кебіч: ***"...недарэчна выглядала б, каб хто над дамавінай свайго роднага пачаў галасіць, прыгаворваць не на сваёй, а на чужой мове; або каб на вяселлі шлюбоўнікам пачалі спяваць чужыя, незразумелыя песні. А вось глянем яшчэ хоць бы на крылатыя стварэнні: ці ж не смешна б нам паказалася б, каб салавейка пачаў кукарэкаць, як певень, а певень пачаў кукаваць, як зязюля".***

Можна зразумець і вучаніцу з Лужаснянскай гімназіі - інтэрната, якая ў канцы цудоўнага сачынення-роздуму выгукнула:***"Не! Ніколі ! Толькі не так !"*** і зрабіла прыпіску: "Ліст прашу не друкаваць!"

Для нас важны і патрэбны ліст кожнага, бо найперш у іх мы бачым сваіх аднадумцаў, сапраўдных патрыётаў і змагароў за беларускасць. Мы ўдзячны ўсім і Вам, шаноўная Ганна Сьцепулёнак з мястэчка Койданава, за верш Вашага сына-васьмікласніка Віталя. Мы парадаваліся за таленавіты твор пра Хрыстова нараджэнне і ведаем , што Віталь вырасце сапраўдным беларусам, бо жыве у суладдзі з Богам і народнымі традыцыямі. Аб гэтым любасна клапоціцца бацькі.

Нізкі паклон Вам, настаўнікі і бацькі. Дзякуючы Вам расце маладая надзея свабоднай Беларусі. Але ці хутка пачуюць трывогу за лёс роднай мовы тыя, хто адрокся ад яе.

Конкурс сачыненняў-лістоў, у якіх мы просім дзяцей знайсці неабходныя пераканнанні ў абарону беларускай мовы, працягваецца. Дасылайце нам свае допісы пад умоўнай назвай "Не пакідайце ж мовы нашай беларускай ... " на ранейшы адрас: ТБШ. Някрасава, 5а, Мінск. 220040.

Алесь Лозка, віцэпрэзідэнт Таварыства беларускай школы, старшыня аргкамітэта конкурса.

Дзеля нашага нацыянальна-культурнага адраджэння, захавання нас як нацыі.

Іван Германовіч, кандыдат філалагічных навук, дацэнт

Як слушна сцвярджаецца ў "Прадмове" кнігі "Слоўнік беларускай мовы. Арфаграфія. Арфаэпія. Словазмяненне." (Мн.,БелСЭ, 1987, с.3),"мова — з'ява жывая, не звязаная назаўсёды сваімі нормамі. Яна адэкватна і эластычна фіксуе ўсё новае, што з'яўляецца ў жыцці, выпрацоўваючы для гэтага новыя моўныя сродкі ці прыстасоўваючы існуючыя і, разам з тым, выключае з свайго арсеналу ўсё непатрэбнае, што раней служыла для адлюстравання жывых рэалей, а пасля знікнення іх з жыцця страціла сэнс". І далей: "Як правіла рост тэндэнцыі да ўдакладнення нормы звязаны з расшырэннем функцый літаратурнай мовы і павелічэннем колькасці яе карыстальнікаў".

Значна пашырылася функцыянаванне беларускай літаратурнай мовы пасля абвяшчэння 27 ліпеня 1990 года суверэнітэту Беларускай дзяржавы і затым замацавання статусу дзяржаўнасці нашай мовы ў першай Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь (1994 г.). Гэтым часам разгарнуліся шырокія магчымасці для адраджэння і натуральнага развіцця беларускай мовы, якая падчас рэалізацыі бальшавіцкай ідэі на зліцці нацыяў, іх культуры і мовы ператваралася ў беларуска-расейскую трасянку.

У першай палове 90-х гадоў на Беларусі прайшлі два Міжнародных кангрэсы беларусістаў, дзве Нацыянальныя канферэнцыі "Праблемы беларускай навуковай тэрміналогіі" і шэраг іншых аўтарытэтных міжнародных і рэспубліканскіх форумаў па праблемах нацыянальна - культурнага адраджэння. Былі апублікаваны шматлікія артыкулы па праблемах адраджэння і нармавання беларускай мовы. Найбольш плённа ў гэтай галіне працаваў і працуе доктар філалагічных навук, прафесар, выдатнік народнай асветы Павел Сцяцко. У беларускіх і міжнародных выданнях ён надрукаваў больш за сто навуковых артыкулаў па гэтай праблематыцы. А ў пачатку *гэтага года выйшла з друку* яго грунтоўная кніга **"Праблемы нормы, культуры мовы"** (Гродна: ГрДУ, 1998. — 294 с.). У ёй на канкрэтным матэрыяле разглядаюцца праблемы адраджэння і натуральнага развіцця беларускай мовы, нармавання яе савецкага варыянту ў галіне фаналогіі і правапісу, марфемікі і словаўтварэння, формаўтварэння і сінтаксісу, а таксама лексічнага складу. Кніга пачынаецца "Уступам", дзе згадваюцца тыя ўмовы, у якіх фармаваўся савецкі варыянт беларускай літаратурнай мовы, калі ў выніку рэпрэсій 30-х гадоў да працэсу натуральнага ўсталявання літаратурных нормаў была адлучана нацыянальная інтэлігенцыя, знаныя беларускія пісьменнікі, мовазнаўцы і ў адпаведнасці з рэформай 1933 года далейшае развіццё беларускай мовы скіроўвалася ў рэчышча актыўнага набліжэння яе да ўсесаюзнага стандарту — расейскай мовы. І гэта не выпадкова, бо пры пабудове камунізму ўсе 130 моваў народаў СССР мусілі дынамічна збліжацца з расейскаю, аж да поўнага іх зліцця з ёю, каб была "адзіная мова" для абслугоўвання "адзінага савецкага народа". Дзеля рэалізацыі гэтага родныя прызнаваліся дзвюе мовы, дзе, апроч сваёй, нацыянальнай, была і ўсесаюзная, расейская. А гэта вяло да бяздумнага навязвання нацыянальным мовам расейскіх моўных адзінак і ўрэшце да разбурэння нацыянальных моваў на карысць расейскай.

У кнізе "Праблемы нормы, культуры мовы" падаюцца шматлікія выказванні славутых беларускіх пісьменнікаў пра жахлівы стан беларускай мовы ў СССР. Народны паэт Беларусі, акадэмік М.Танк у 1977 годзе пісаў: "Узяўся гартаць слоўнікі. Бясконцая і бяздумная запазычаннасць чужых слоў, як у нас, не можа не пагражаць дэградацыяй самой мове". А пазней, у незалежнай Рэспубліцы Беларусь, у 1993 годзе ён запісаў: "Зараз наша мова, якая доўгі час была і ў загоне і ў прыгоне, патрабуе грунтоўнай рэстаўрацыі і ачышчэння ад розных запазычанасцяў". (Полымя. 1997. № 12. С.69).

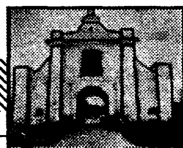
П. Сцяцко

ПРАБЛЕМЫ НОРМЫ, КУЛЬТУРЫ МОВЫ

Неабходнасцю нармавання сучаснага варыянту літаратурнай мовы было выклікана і стварэнне пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь у 1993 годзе Дзяржаўнай камісіі па ўдакладненні правапісу беларускай літаратурнай мовы, а яшчэ раней — Камісіі Таварыства беларускай мовы імя Ф.Скарыны для ўдасканалення правапісу беларускай мовы. "У моўнай школьнай практыцы часта ўзнікаюць пытанні, цяжкія не толькі для вучняў, але нават і для настаўнікаў. Галоўная прычына гэтаму — неўнармаванасць беларускай літаратурнай мовы ў сучасным яе варыянце", — засведчыў у 1993 годзе аўтарытэтны штомесячны навукова - метадычны часопіс Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь "Роднае слова" (№ 3, с.45). На старонках гэтага часопіса была заведзена адмысловая рубрыка "Лінгвістычны досвед", дзе друкаваліся (і цяпер змяшчаюцца) парады знаных мовазнаўцаў, накіраваныя на нармаванне літаратурнай беларускай мовы.

Кніга прафесара Паўла Сцяцко "Праблемы нормы, культуры мовы" — вынік 35-гадовай плённай працы навукоўца, дасведчыка роднай мовы, праблемаў яе нармавання. Яшчэ ў 1963 годзе "Настаўніцкая газета" ў нумары за 17 жніўня змясціла вялікую рэцэнзію кандыдата філалагічных навук П.Сцяцко на акадэмічную "Граматыку беларускай мовы" (Т.І.Марфалогія. Мн., 1962), дзе малады вучоны, высока ацэньваючы яе, разам з тым выяўляе і "прыкрасці ў карыснай кнізе", звязаныя з парушэннем некаторых сістэмавых нормаў нацыянальнай беларускай мовы. У часопісе "Маладосць" (№9 за 1964 год) быў апублікаваны артыкул Паўла Сцяцко "Скарбніца народнай мовы", дзе таксама адзначаюцца адмысловыя рысы нашай мовы, засведчаныя ў "Дыялекталагічным атласе беларускай мовы", у стварэнні якога прымаў ўдзел і П.Сцяцко. У 1966 годзе газета "Звязда" завяла рубрыку "Фарбы мовы", дзе таксама друкаваліся артыкулы маладога даследчыка. Як бачым, праца вучонага па праблемах нармалізацыі літаратурнай мовы савецкага часу пачалася яшчэ 35 гадоў таму. Потым былі манаграфіі Паўла Сцяцко "Народная лексіка" (Мн., 1970 — 176 с.), "Народная лексіка і словаўтварэнне" (Мн., 1972. — 288 с.), "Беларускае народнае словаўтварэнне" (мн., 1977 — 320 с.) і шматлікія артыкулы. Але асабліва абвастрылася пачуццё неабходнасці даследавання нормаў літаратурнай мовы падчас працы прафесара П.Сцяцко на пасадзе загадчыка кафедры агульнага і расейска-славянскага мовазнаўства ў Гомельскім універсітэце імя Ф.Скарыны, дзе ён чытаў курс параўнальнай граматыкі і беларускай і расейскай мовы. А таксама падчас навучання ў летніх школах славяназнаўства пры Карлавым універсітэце ў Празе (1983г.) і Варшаўскім універсітэце (Польшча, 1988г.), дзе прафесар П.Сцяцко падвышаў свае веды па чэскай і польскай мовах. Гэта таксама выклікала надзвычайную цікавасць да самабытнасці беларускай мовы, якую Адам Міцкевіч, валодаючы амаль усімі еўрапейскімі мовамі, лічыў самай багатай, самай чыстай і дасканала распрацаванай сярод славянскіх моваў. Маючы высокую дасведчанасць у пытаннях тэорыі і практыкі лігвістычнай навукі (за час сваёй працы ў ВНУ П.Сцяцко чытаў амаль усе лінгвістычныя курсы, у іх ліку тэарэтычнае мовазнаўства), даследчык і ўзяўся за распрацоўку праблемаў нармавання савецкага варыянту беларускай літаратурнай мовы. Свае ўласныя меркаванні ён апрабоўваў на шматлікіх навуковых форумах, у іх ліку: ІХ Міжнародны з'езд славістаў, першы Міжнародны з'езд беларусістаў, першая Нацыянальная канферэнцыя "Праблемы беларускай навуковай тэрміналогіі", рэспубліканская канферэнцыя "Праблемы нацыянальнай філалагічнай адукацыі ў ВНУ Беларусі", рэспубліканская канферэнцыя па праблемах сучаснага беларускага правапісу і шмат іншых. Але найбольш "прадметнае", канкрэтнае апрабаванне сваіх высноваў Павел Уладзіміравіч праводзіў у гутарках з студэнтамі пры чытанні адпаведнага спецкурсу на 4 курсе стацыянару і 5 курсе завочнага аддзялення філалагічнага факультэта Гродзенскага ўніверсітэта на працягу васьмі гадоў. Важнае месца ў нармаванні літаратурнай мовы займаюць тэрміналагічныя слоўнікі, створаныя спецыялістамі. Сам Павел Уладзіміравіч — сааўтар чатырох такіх даведнікаў: "Русско - белорусский словарь лигвинстических терминов" (1988), "Слоўнік лінгвістычных тэрмінаў" (1990), "Слоўнік тэрміналогіі лінгвістычнай(беларуска - расейска - польскі і польска - расейска - беларускі)" (Беласток, 1994), "Руска - беларускі слоўнік фізічнай тэрміналогіі" (1998), а таксама кнігі "Лингвистическая терминалогия в вузовских курсах" (1984). Не маглі не паўплываць на высокі ўзровень кнігі "Праблемы нормы, культуры мовы" і 45-гадовы стаж працы П.Сцяцко ў ВНУ Беларусі (Мінскім, Гомельскім і Гродзенскім універсітэтах) і выдадзеныя за гэты час 12 навучальных дапаможнікаў для па беларускай мове для студэнтаў - філолагаў і навучэнцаў педвучылішчаў. А таксама ўдзел у напісанні новай акадэмічнай "Беларускай граматыкі" (1985 г.), *самага абсяжнага раздзела яе* "Словаўтварэнне" і часткова " Марфалогіі". П. Сцяцко як спецыяліст высокага класу ўвайшоў у склад Рэспубліканскай тэрміналагічнай камісіі і ўзначаліў яе Гарадзенскую філію. Да таго ж ён уваходзіць у склад рэдкалегіі і шэрагу рэспубліканскіх і некаторых замежных выданняў, сярод іх: "Роднае слова", "Веснік Беларускага дзяржунівесітэта (1989 - 1992), "Русский язык", "Беларуская мова: Энцыклапедыя", "Беластоцкі пшэглёнд крэсовы" (Польшча) і іншыя. З 1993 года П.Сцяцко — галоўны рэдактар універсітэцкага выдання "Гарадзенскія запісы. Старонкі гісторыі і культуры". Пад навуковай рэдакцыяй прафесара П.Сцяцко выйшлі з друку тры тэрміналагічныя слоўнікі і шэраг манаграфіяў, навучальных дапаможнікаў для ВНУ. П.Сцяцко — аўтар больш як 300 навуковых працаў, сярод якіх 4 манаграфіі, 5 слоўнікаў, 12 навучальных дапаможнікаў і падручнікаў для ВНУ і сярэдніх вучэльняў. Ён падрыхтаваў 6 кандыдатаў філалагічных навук (гэтыя звесткі мне добра вядомыя: я пісаў нарыс пра П.Сцяцко з нагоды яго 60-годдзя, знаёмы з ім з аспіранцкіх гадоў, рэцэнзаваў яго шматлікія працы). Усе згаданыя тут навуковыя і навукова - метадычныя дасягненні не маглі не паўплываць станоўча на грунтоўнасць даследавання "Праблемы - нормы, культуры мовы".

Заканчэнне ў наступным нумары

АДПІСКА

У канцы студзеня ў газеце "Звязда" быў апублікаваны запіс размовы чытачоў газеты з міністрам адукацыі Васілём Стражавым. Чытачы пыталіся, прасілі дапамогі, міністр адказваў. Адна з чытачак, Зоя Лук'янава з г. Менска, падзялілася сваім болем: "Які лёс беларускай мовы ў школе? У мяне ўнучка вучыцца ў беларускамоўным класе 38-й менскай школы і вучыцца вельмі ахвотна. Мы радаваліся за яе. А зараз беларускамоўныя класы "згортваюць". Класаў і школ з беларускай мовай навучання становіцца ўсё менш. Крыўдна за Радзіму.." Фактычна чытачка паведамляе міністру, што ў гэтай канкрэтнай менскай школе парушаюць ці намераны парушыць права бацькоў вучыць дзіця на беларускай мове, якое замацавана ў Канстытуцыі. Відавочна яна спадзяецца на нейкую дапамогу ад высокапастаўленай дзяржаўнай асобы, у чыім падначаленні знаходзіцца і гэтая школа.

Што ж адказвае міністр адукацыі? Адказ варты таго, каб яго працытаваць цалкам:

"Я бы хацеў сказаць Зоі Іосіфаўне, што Міністэрства адукацыі, органы кіравання адукацыяй на месцах, навукова-вытворчыя ўстановы, ажыццяўляючы моўную палітыку і кіруючыся Канстытуцыяй Рэспублікі Беларусь, забяспечваюць ва ўсіх тыпах навучальных устаноў права выбару мовы навучання. Створаны ўмовы для гарманічнага суіснавання, прапагандуецца лепшы вопыт па пашырэнню сферы ўжывання беларускай мовы ў школе.

У апошнія гады ёсць пэўнае скарачэнне колькасці беларускамоўных школ і класаў. Але мы будзем прымаць усе магчымыя меры, каб захаваць тое, што набылі, і пашырыць сферу ўжывання беларускай мовы. А гэта паступовы і доўгатэрміновы працэс."

Вось так! Аказваецца права выбару мовы навучання "забяспечваецца", умовы для ажыццяўлення гэтага права "створаны". Больш таго нават "прапагандуецца лепшы вопыт па пашырэнню сферы ўжывання беларускай мовы ў школе".

Чаму тады ў школе №38 "беларускамоўныя класы "згортваюць"? На жаль, як гэта бачна з адказу, становішча з "пашырэннем сферы ўжывання беларускай мовы" у канкрэтнай школе №38 міністра не зацікавіла. Ён нават злёгку не паўшчуваў адміністрацыю гэтай школы, прамаўчаў. Гэткае красамоўнае маўчанне міністра - своеасаблівая індульгенцыя для тых, хто усё такі "згортвае" беларускамоўныя класы. Варта сказаць спадарыні Лук'янавай: "Зоя Іосіфаўна, той адказ, што надрукаваны ў газеце - звычыйная адпіска ці адгаворка, калі міністр Вам сказаў гэтыя словы непасрэдна па тэлефоне. На з'ездзе настаўнікаў ён абвясціў пра "стабілізацыю становішча з выбарам мовы навучання", а вы са сваім болем не ўпісваецеся ў гэтую прыгожую карціну. Відаць у вашай школе яшчэ не ўсе беларускія класы "стабілізавалі".

Калі бацькі дзяўчынкі маюць гонар і настойлівасць, то толькі яны самі могуць абараніць сваё дзіця ад русіфікацыі, цвёрда стоячы на сваім і адначасна звяртаючыся ва ўсе магчымыя дзяржаўныя інстанцыі, а таксама ў грамадскія арганізацыі (перш за ўсё ў ТБМ) па дапамогу.

З лютага адчынілася прадстаўніцтва АБСЕ ў Беларусі, якое будзе сачыць за захаваннем правоў і свабодаў у нашай краіне. Вельмі пажадана, каб вы накіравалі ліст і туды."

У стылі міністра рэагуюць на скаргі не толькі шараговых грамадзян, а і дэпутатаў, яго падначаленыя. Вось прыклад. Дэпутаты Менскага гарсавета 18 лістапада 1997 года звярталюцца з дэпутацкім запытам да старшыні Мінскага гарвыканкама У. В. Ярмошына. Пры гэтым яны спасылаюцца на папярэдні свой зварот:

"Упраўленне адукацыі Мінгарвыканкама на наш зварот не дало канкрэтнага адказу. Больш таго сёння напаўняльнасць класаў выкарыстоўваецца для ліквідацыі навучання пабеларуску. Так, у школе №82 закрылі ўсе першыя беларускія класы, у школе №191 ліквідавалі беларускі клас 15 верасня, тое ж плануецца зрабіць з восьмым з музычным ухілам у школе №130.

У сваім адказе на зварот камісіі начальнік упраўлення адукацыі інфармуе, што "рашэннем Мінгарвыканкама №574 ад 10 ліпеня 1997 г. была зацверджана сетка навучальных устаноў г. Мінска на 1997/98 навучальны год. Дадзенае рашэнне было ўзгоднена з дэпутацкай камісіяй па адукацыі". Аднак гэта не адпавядае сапраўднасці, бо ніякага ўзгаднення не адбывалася. Упраўленне не было нават гатовае прадставіць камісіі дадзеныя па стане беларускамоўнай адукацыі ў горадзе, неабходныя для гэтага запыта. Зыходзячы з вышэйсказанага і дзеля спрыяння рэальнаму функцыянаванню беларускай мовы, як адной з дзяржаўных у Рэспубліцы Беларусь, камісія Мінгарсавета па адукацыі, навуцы, культуры і маладзёжнай палітыцы прапануе:

1. Захаваць існаваўшую на пачатак 1997 навучальнага года сетку беларускіх школ у Мінску, як і беларускамоўныя класы ў рускіх школах без уліку іх напаўняльнасці..

2. Вучням, якія наведваюць аддаленыя беларускія школы, забяспечыць праезд у грамадскім транспарце дзяржаўным коштам, бо іх бацькам беларускамоўная адукацыя не павінна абыходзіцца даражэй, чым рускамоўная.

3. З 1998 навучальнага года ўдакладніць сетку школ такім чынам, каб з кожных 4-5 школ адна была беларускай, што здыме праблему малакамплектных беларускаамоўных класаў у рускіх школах."

А вось адказ Гарадскога ўпраўлення адукацыі. На пяці аркушах апісанна "стабільнае" становішча з беларускай мовай у сталіцы: ёсць 15 беларускіх школ, 7,4% першакласнікаў вучацца па-беларуску, працуюць гурткі, ансамбль "Чабарок" і "Крынічка", ёсць фальклорныя калектывы, ёсць гурткі пляцення з саломкі, народнай вышыўкі, праводзяцца Гуканне вясны і Вячокі і г. д. Ёсць згадка пра цяжкасці: "Значная колькасць бацькоў, дзеці якіх навучаюцца ў класах з беларускай мовай навучання, катэгарычна патрабуюць пераводу навучальна-выхаваўчага працэсу на рускую мову. Напрыклад, па Савецкім раёне ў СШ №23, 91, 53, гімназія №20, па Кастрычніцкім - СШ №110, па Заводскім раёне СШ №82". Пішацца і пра тое, што клас у 130 школе не расфармавалі.

Вы можаце нарэшце спытаць, а ці аднавілі ўсё ж беларускі клас у 191-й мінскай школе? Не. Вось што пра гэта напісана ў адказе, падпісаным Начальнікам упраўлення адукацыі Мінгарвыканкама сп. У. Варыводам: "З-за недахопу фінансавых сродкаў ліквідаваны 1-ы беларускамоўны клас з колькасцю вучняў 7 чалавек у СШ №191 Першамайскага раёна."

Цяпер яшчэ раз уважліва перачытаем прыгожыя словы міністра Стражава, які разам з усімі сваімі падначаленымі будзе "прымаць усе магчымыя меры, каб захаваць тое, што набылі, і пашырыць сферу ўжывання беларускай мовы". Каму яны адрасуюцца? Ствараецца ўражанне, што нам прапануюць удзельнічаць ў нейкай абсурднай рытуальнай дзеі на фоне паміранння беларускай школы, дзе на вокліч высокага чыноўніка "Есть проблемы?", мы нязменна павінны адказваць: "Нет проблем! Все о'кей!"

Адзіным адказам на гэта можа быць толькі наш дзейсны супраціў русіфікацыі.

В. Палсцюк

Вы хочаце, каб ваша дзіця вучылася па-беларуску !

Таварыства беларускай мовы нагадвае законы, якія гэта гарантуюць і як дзейнічаць, калі законы парушаюцца:

Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь, арт 50:

"... Знявага нацыянальнай годнасці караецца згодна з законам. Кожны мае права карыстацца роднай мовай, выбіраць мову зносін. Дзяржава гарантуе ў адпаведнасці з законам свабоду выбару мовы выхавання і навучання".

Закон "Аб адукацыі", арт. 6.

" ... Беларуская мова з'яўляецца асноўнай мовай выхавання і навучання ў дзіцячых дашколдьных і навучальных установах..."

Закон "Аб мовах", арт.22.

" Рэспубліка Беларусь гарантуе кожнаму жыхару рэспублікі неад'емнае права выхавання і атрымання адукацыі на беларускай або рускай мове. Гэта права забяспечваецца сістэмай дашкольных устаноў, агульнаадукацыйных школ".

Ніякія іншыя інструкцыі, палажэнні і падзаконныя акты не могуць перашкодзіцьт рэалізацыі вашых правоў, калі яны супярэчаць вышэй пералічаным законам і Канстытуцыі.

Што рабіць, калі ў школе адмаўляюцца прыняць заяву на навучэнне дзіцяці на беларускай мове ?

Запішыце прозвішча, імя настаўніка, які вядзе прыём дакументаў. Карэктна папрасіце зноў прыняць заяву і зарэгістраваць яе ў спецыяльным журнале.

Калі вам зноў адмовяць, папрасіце напісаць прычыну адмовы і засведчыць гэта подпісам. Калі гэтага настаўнік не выканае, папрасіце, каб гэта зрабілі завуч або дырэктар школы.

Калі, нягледзячы на ўсе намаганні, вам адмаўляюць у праве вучыць дзяцей па-беларуску, пісьмова звяртайцеся да загадчыка аддзела адукацыі горада, або раёна з патрабаваннем забяспечыць ваша канстытуцыйнае права вучыць дзіця па-беларуску. Будзе дарэчы, калі копіі сваёй скаргі вы адашлеце на адрас Таварыства беларускай мовы.

Што рабіць, калі беларускамоўны клас, дзе вучыцца ваша дзіця, пераводзяць на рускую мову навучання ?

Тэрмінова складзіце заяву на імя дырэктара школы, дзе патрабуйце працягу навучання вашых дзяцей на беларускай мове. Знайдзіце сярод бацькоў вашага класа тых, хто падпіша разам з вамі гэты ліст.

Заяву зарэгіструйце ў школьнай канцылярыі, копіі адашліце на адрасы раённага, гарадскога аддзела адукацыі, Таварыства беларускай мовы.

Тэрмінова сустрэньцеся з дырэктарам школы, з загадчыкам раённага або гарадскога аддзела адукацыі, дзе патрабуйце спыніць парушэнне вашых правоў на атрыманне дзецьмі адукацыі на беларускай мове.

Калі вы бачыце, што клас, дзе вучыцца дзіця усётакі пераводзяць на рускую мову навучання, пікетуйце органы адукацыі, ці школу. Добра, калі пра пікет даведаюцца прадстаўнікі прэсы.

Калі вашыя высілкі не даюць плёну, звяртайцеся ў Таварыства беларускай мовы (менскі тэлефон 84-85-11, тэлефанаваць з 15.00 да 18.00 акрамя выхадных, адрас - 220034, г. Мінск, вул.Румянцава 13, ТБМ) або ў Беларускі Хельсінскі камітэт (менскі тэлефон - 239-68-28, тэлефанаваць з 10.00 да 18.00 акрамя выхадных, адрас - г. Мінск, вул. Гікала 20-54).

Аб усіх парушэннях вашых правоў і правоў вашых дзяцей просім паведамляць пісьмова або па тэлефоне Таварыству беларускай мовы і Беларускаму Хельсінскаму камітэту.

Коратка і дакладна апішыце:

— у якой школе вам адмаўлялі ў праве вучыць дзіця па-беларуску;

— прозвішча, імя і пасаду таго, хто гэта рабіў;

— на якой падставе вам адмаўлялі ў беларускамоўным навучанні дзяцей, што пры гэтым казалі службовыя асобы, да якіх вы звярталіся;

__ дату, калі вы звярнуліся ў школу;

— прозвішча і імя дырэктара школы;

— свой адрас, тэлефон.

Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны

Самая — самая...

Мову маю, песню маю
Я да грудзей прытуліваю.
П.Панчанка.

Сонечная, добрая, спеўная... А чаму самая — самая ? Таму што родная. І яшчэ яна як бы дзявочая. Так, мне чамусьці здаецца, што неяк асабліва гучыць яна з вусаў дзяўчынак, дзяўчат, жанчын, бабуль. Няхай не крыўдуюць мужчыны, але ў ёй так шмат пяшчоты, міласці, святла і, здаецца, крышачку суму. Часамі — журботнага, а болей — светлага, спагаднага.

Яна — мова мая.

А нядаўна я прысніла мову. Русавалосую, блакітнавокую, шчырую. Яна была дзяўчынкай у белай сукенцы. Дзіўны сон ! Калі паглядзець у люстэрка, дык я ж — вылітая яна.

Мой тата настаўнік беларускай мовы. Працуе ў школе рускамоўнай, дзе беларускае слова гучыць толькі на ўроках роднай мовы. А крыху раней было не так. У першым класе, другім я вучыла ўсе прадметы па-беларуску. А пасля некаторыя бацькі і настаўнікі сабралі заявы, каб закрыць беларускамоўны наш адзіны клас. І закрылі. Тата забраў маю асабовую справу і перавёў мяне ў другую школу, дзе яшчэ беларускамоўны клас быў. На жаль, і ў гэтай школе ў пяты клас я пайшла ў рускі. Не знайшлося настаўнікаў, якія матэматыку, гісторыю ды і іншыя прадметы выкладалі б на беларускай мове.

Але няўжо ж так цяжка настаўнікам гаварыць па-беларуску ?

У школе, дзе я раней вучылася, некалі працаваў Уладзімір Караткевіч. На сцяне школы нават ёсць мемарыяльная дошка. А на беразе Дняпра стаіць помнік маладому Караткевічу. Мой тата кожны год чытае тут свае вершы перад вучнямі і гасцямі горада. Караткевіч так любіў Беларусь і нашу мову ! І пісаў : "Паміраю і веру..." Верыў у лепшы лёс Беларусі. А які ён будзе ?..

Кожнае лета я прыязджаю ў Мікалаеўшчыну. Адтуль мой тата. Гэта радзіма Якуба Коласа.

Там "льецца Нёман срэбраводны". "Дубы там дзіўнай чарадою стаяць, як вежы, над вадою". І лес там сасновы, добры, як мой нябожчык дзед Іван, і неба нейкае ласкавае, але сіне — засмучанае. Але галоўнае: там пачуеш на вуліцах роднае слова, а ў маёй Оршы — не, альбо вельмі рэдка.

Вось пакуль і ўсё, што я хацела сказаць пра сваю родную мову Пявучую, светлую.

І сумную ...

А закончыць сваё складанне — споведзь хачу такімі радкамі

Жыццё змяняецца
нанова,
І шляху іншага няма,
Ці будзеш жыць ты,
мая мова ?
Ці ты праб'ешся
праз туман ?

Камароўская Вераніка
г.Орша, сш № 5, 5 "А" клас

Старонкі адраджэння

Гомельскія вечарыны

Гарадская бібліятэка імя Герцана разам з гарадскім таварыствам беларускай мовы імя Францішка Скарыны напрэдадні 80-х угодкаў утварэння Беларускай Народнай Рэспублікі наладзілі ў бібліятэцы літаратурна - гістарычна-музычную вечарыну. Чытальная зала не змагла ўмясціць усіх жадаючых, таму астатнія альбо падзіліся на прыстаўных крэслах, альбо слухалі і назіралі з суседняга пакоя.

Грунтоўна падрыхтавалася да ўступнага слова галоўны бібліятэкар той жа ўстановы Марыя Чуянава. Яна ў кароткім выступе змагла раскрыць і духоўны ўзлёт БНР, і яе трагічны працяг.

Вяла вечарыну старшыня гарадской Рады ТБМ Валянціна Башлакова. Яна і запрасіла на святочную імпрэзу вядомых беларускіх бардаў — Зміцера Вінаградава і Андруся Мельнікава, песні якіх былі прыхільна і ўзнёсла сустрэты слухачамі.

Радасны і прыемны настрой у прысутных стварыў вучань сярэдняй школы № 8 Паўлюк Міцкевіч. Ён чытаў вершы. Вершы пра адраджэнне, пра Беларусь, пра свайго знакамітага земляка народнага паэта Якуба Коласа, адкуль родам бацькі Паўлюка ...

Адпачынеш тут душою,
як пабачыш гэта поле.
Лес спрадвечны, неба
тое,
дзе ўзняўшы
крылы вольна
бусел лётае павольна.
Па - над Нёманам,
над узгоркам ...
Бацька Нёман ...
Зноўку, зноўку
ўспамінае рэчку тую,
гэту горачку крутую ...

Паўлюк пранікся ідэяй адраджэння роднага краю, і сваю заўтрашнюю дарогу бачыць у актыўным удзеле ў адраджэнцкіх справах

Пагоня, часоў
старажыт-ных ты слава.
Да нас ты дайшла
са стагоддзяў былых.
Табе ўжо даўно
наша сэрца аддана,
Цябе праслаўляем
мы ў песнях сваіх !

На вечарыне было шмат выступоўцаў. З цікавым выступам да ўдзельнікаў свята звярнуўся дацэнт Гомельскага дзяржаўнага ўнівесітэта Уладзімір Старчанка.

Былі песні, быў добры настрой, бел-чырвона-белы сцяг, і на развітанне прагучала агульнае адабральнае.

— Жыве Беларусь !

* * *

На наступны вечар у той жа бібліятэцы літаратурны салон "Сустрэчы на Замкавай" наладзіў чарговую імпрэзу "Жыве Беларусь!" - творчы вечар Анатоля Бароўскага.

Раз у месяц, па серадах, на рынг салона выклікаюцца цікавыя людзі, паэты і празаікі, мастакі і народныя ўмельцы.

Перад гэтым была творчая сустрэча з паэтам Юрыем Фатневым, які жыве на Беларусі, але піша на рускай мове. Аўтар больш дзесяці кніг паэзіі. Тут жа адбылася і прэзентацыя часопіса "Палессе", які рэдагуе Рыгор Андрэявец. Трымаў творчую справаздачу і старшыня абласной арганізацыі пісьменнікаў Гомельшчыны Васіль Ткачоў — аўтар шэрагу п'ес і кніг прозы.

На гэты ж раз на рынг быў выкліканы празаік Анатоль Бароўскі. Ён вядомы як аўтар кніг "Каліна пад акном", "Азірніся ў каханні", "Тросніца". На пачатку гэтага года Анатоль выдаў у выдавецтве "Мастацкая літаратура" новую кнігу — "Чорны бусел — белы цень", якую прыхільна ацаніла крытыка і чытачы.

Вядучая салона Наталля Малашанка прачытала ўрыўкі з кніг Анатоля Бароўскага, расказала пра яго творчы шлях, расказала і пра тое, што ён з'яўляецца старшынёй абласной Рады ТБМ імя Фланцішка Скарыны і шмат займаецца грамадскай работай.

Крытычны аналіз творчасці зрабіў доктар філалагічных навукаў Іван Штэйнер, засяродзіўшы ўвагу на тым, што аўтар пастаянна шукае новыя формы ў сваёй творчасці, акрамя чыста літаратурных твораў не цураецца і публіцыстыкі.

Васіль Ткачоў заўважыў, што сёння ў беларускай літаратуры амаль адсутнічае такі жанр як публіцыстыка. Гэты прабел і запоўнены кнігай "Чорны бусел — белы цень", які мае вялікі сацыяльны рэзананс напярэдадні чорнай трагедыі — выбуху на ЧАЭС.

Анатоль Бароўскі прачытаў урывак са свайго апошняга верша, прысвечанага той жа тэме:

Я — з
Чарнобыльскай зоны.
Край мой любы ў труне, —
і не думаў, што сёння
зноў распнулі мяне
адшчапенцы, манкруты —
розны здраднікі друз, —
зноў рыхтуюць пакуты,
гоняць ў мёртвы саюз
з акупанцкаю моваў —
тры стагоддзі чужой, —
мне без роднага слова
дыхаць нельга ўжо ...

Уся творчасць Анатоля Бароўскага прысвечана адраджэнню роднай Радзімы, Ліцьвініі, як ён ласкава называе Беларусь у сваіх творах.

Цікавай адбылася сустрэча на Замкавай.

Такія сустрэчы заўсёды пакідаюць добры настрой і ўражанне, і ад гэтага нараджаецца ўпэўненасць, што сапраўды жыве Беларусь і будзе жыць, і ні пад якія крылы чужынца яна не падлабуніцца — ні мусова, ні па сваёй ахвоце.

Алесь Карніенка,
намеснік старшыні Гомельскай гпрадской рады ТБМ імя Францішка Скарыны.

Апавесць пра словы

Тыдзень, нядзеля

Пасля дня і ночы нас чакае наступны адрэзак часу: ***тыдзень***. У санскрыце такое слова не праглядваецца, прынамсі пакуль, але складовыя часткі ёсць. ***Дзень — dina***. Літары ***ы*** там няма. Яе месца займае літара ***а***. ***Та — той, тая, тое***. ***Та +dina*** — дало б ***той дзень***. Але пакуль што у санскрыце такой структуры я не выявіў. Затое ў польскай мове ***тыдзень*** гучыць у назоўным склоне, як у нас ***tydzen***, але ўжо ў родным ***tyqodnia — таго дня***. Значыць ***тыдзень — гэта перыяд паміж днямі з аднолькавай назвай.*** Скажам паміж панядзелкамі. Гістарычна ў нас устанавіўся сямідзённы тыдзень, закладзены ў Бібліі. У прынцыпе тыдзень мог мець колькі хочаш дзён. Шмат якія народы навогул яго не мелі. Але гэта ўжо пытанні этнаграфіі. Лінгвістычна ***тыдзень — той самы дзень, той дзень***.

Зачапіўшы ***тыдзень*** мы не можам прайсці міма слова ***нядзеля***. Тым больш, што на расейскай мове наш ***тыдзень*** і гучыць як ***"неделя"***. Народная трактоўка слова ***нядзеля*** ад ***"не дзелай"*** не вытрымлівае крытыкі, таму, што сама гэтая трактоўка з'явілася пасля таго, як беларусы пазнаёміліся і добра пазнаёміліся з расейскай мовай. Слова ж ***нядзеля*** існавала спрадвек. Спробы расейскіх лінгвістаў вывесці нашую нядзелю з албанскага ***en-del (дзень сонца)*** не вытрымліваюць крытыкі. Усё было наадварот. Албанцы трапіўшы на славянскія Балканы запазычылі гэтае слова ***нядзеля*** і трансфармавалі яго ў сваю мову. Дык адкуль тады ўзялося гэтае слова, а заадно і панядзелак і іншыя назвы дзён.

Тут мы павінны разабрацца са структурай тыдня. А яна абсалютна не простая. У нас прынята лічыць пачаткам тыдня панядзелак. Тады аўторак — другі дзень, чацвер — чацвёрты, пятніца — пяты. Усё як бы лагічна. Але што рабіць з серадой. Яна сярэдні дзень тыдня, а значыць павінна быць чацвёртым днём, а не трэцім. Аналагічна ў нямецкай мове Mitwoch - сярэдзіна тыдня, серада. Mitter — паміж, пасярэдзіне. У таджыкаў сталіца носіць назву Душанбэ, што значыць панядзелак, а даслоўна другі дзень. Згодна з Бібліяй Бог адпачываў сёмы дзень, але габрэі не працуюць у суботу (шабат, шабас). І хоць назва гэтага дня запазычана габрэямі з арыйскай хетскай мовы, дзе шаш, (шас, шаб) — гэта шэсць, але накладзена яна на біблейскі сёмы дзень. Атрымоўваецца несусветная, дакладней, сусветная блытаніна. Але гэта толькі пры павярхоўным падыходзе. А па самай справе ўсё не так ужо і складана. Проста сістэма ліку была іншая.

Першым днём тыдня была нядзеля. У санскрыце ёсць слова ***nedictha (нядзіштха) — спачатку.*** Магчыма яно легла ў назву ***нядзеля***. Магчыма слова ***нядзеля*** ўтварылася ад спалучэння ***ня + дзень.*** Першы дзень тыдня ў разлік як бы не браўся. Тады наступны дзень быў панядзелак. У таджыкаў гэта другі дзень. Тут усё правільна. У нас гэта першы дзень па нядзелі (пасля нядзелі). Аўторак у пад паўторны дзень, другі дзень пасля нядзелі, серада сярэдні, трэці дзень пасля нядзелі і чацвёрты дзень тыдня. Чацвер -- чацвёрты дзень пасля нядзелі, пятніца — пяты, субота — шосты. І зноў наступала сама нядзеля. Я не магу сёння яшчэ дакладна распавесці пра тыдзень розных арыйскіх народаў, але габрэйская сядміца была навязана арыйскаму свету разам з хрысціянствам, хаця лічба сем і ў арыйскай міфалогіі і рэлігіях займала ганаровае месца, сёмае неба , напрыклад. Хрысціянская запаведзь сёмы дзень святкаваць узята з габрэйскай традыцыі, але гэты святочны дзень ссунуўся з суботы на нядзелю, дзень уваскрэшання Хрыста. На Русь традыцыя святкаваць нядзелю была занесена з хрысціянствам і ў Расеі нядзелю перайменавалі ў "воскресение", мабыць, каб лепей дайходзіла. На Беларусі такое перайменаванне было немагчымым. У нас засталася архаічная нядзеля. Толькі яе зрабілі святочным днём. У меру, канешне.

З увядзеннем "воскресения" у расейцаў слова ***нядзеля*** вызвалілася і яны прымянілі яго да тэрміну ***тыдзень*** і пачалі лічыць гэты тыдзень ад нядзелі да нядзелі, што зусім справядліва, улічваючы ўсе нашыя разважанні пра нядзелю, як першы дзень тыдня.

Ну і ніяк не абысці адной крамольнай акалічнасці. Усе сцвярджэнні прымітыўнай рэлігійнасці пра тое, што ў нядзелю нельга нічога рабіць, бо Бог у гэты дзень адпачываў мякка кажучы не маюць падстаў. Калі ўжо трымацца Бібліі, то адпачываў Бог у суботу, а ў нядзелю, першы дзень тварэння, як раз і заварваў усю гэтую кашу, якая называецца Светам.

Станіслаў Суднік.

Як жывуць беларусы Рыгі.

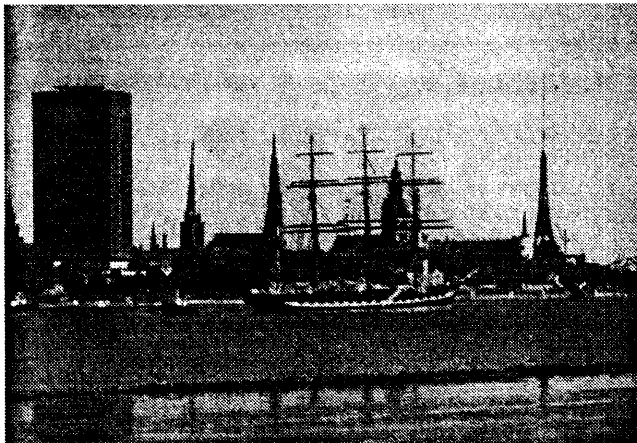
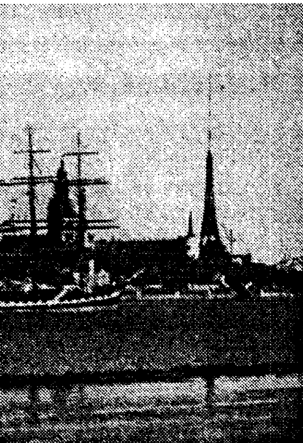
У лістападзе мінулага года Таварыствам Беларускай мовы "Прамень" горада Рыгі была арганізавана вечарына, прысвечаная 115 гадавіне з дня нараджэння Якуба Коласа. Паведамленне аб жыцці і творчым шляху паэта цудоўна зрабіла яго ўнучка, якая родам з Мікалаеўшчыны, Ніна Вінакурава. Жыве яна цяпер у Менску і працуе ў РАНА.

Для выставы твораў Якуба Коласа з Менску былі прывезены рэдкія кніжкі паэта і яго сваякоў. Дарэчы, яшчэ адна ўнучка паэта, родная сястра Ніны Вінакуравай, Алёна Міцкевіч, жыве ў Рызе. Яна працуе завучам адной з расейскіх школ горада Рыгі і з'яўляецца старшынёй Рады ТБМ "Прамень".

Пасля цікавых паведамленняў Ніны Вінакуравай, сябрамі таварыства чыталіся вершы Якуба Коласа і ўрыўкі з паэмы "Новая зямля" і "Сымон - Музыка". Усе чытанні вяліся па памяці і з такім пачуццём і натхненнем, што адчувалася вялікая любоў да творчасці паэта, у якой яскрава падкрэсліваецца любоў да роднага краю і яе прыроды з такой пяшчотай і замілаваннем, што кранала душу слухачоў. Для беларусаў замежжа тэма асабліва ўспрымаецца шчыра. Вось, напрыклад, як Якуб Колас у паэме "Сымон - Музыка" апавядае пра раннюю вясну.

Быў якраз пачатак мая,
Ну й была тады вясна!
Ось такая, што бывае
Можа ў сотні лет адна:
Было ў меру ўсё і ў пору:
Дожджык пройдзе
зноў цяпло,
Травы, краскі гнала ўгору
На прастору, на святло.

Чытанні выступоўцаў суправаджаліся музыкай з беларускіх народных песень нашым юным скрыпачом. Дарэчы, ён з'яўляецца пераможцам конкурса юных скрыпачоў горада Рыгі. А нашай маладой салісткай, падаючай вялікія надзеі, Ілонай

Рыга. Сталіца Латвіі.

Варатніковай выконваліся песні, напісаныя на вершы Якуба Коласа. Нашага юнага скрыпача, Аляксея Калеснікава, мы жартам ахрысцілі Сымонам - музыкай, бо зачароўваў ён усіх сваім граннем.

На завяршэнне вечарыны наш ансамбль "Надзея" зрабіў невялічкі канцэрт, які сумесна падрыхтавалі настаўнік музыкі Рыжскай беларускай школы Сяргей Калеснікаў і мастацкі кіраўнік ансамбля Зоя Кальвіш. Прысутныя разышліся задаволенымі і пажадалі каб такія літаратурныя вечары праводзіліся часцей. Удала вёў вечарыну старшыня таварыства Мікола Буры. З госцей прысутнічала даўні наш сябра, перакладчыца з беларускай мовы на латышскую, складальнік Латышска - беларуская слоўніка Мірдза Абала.

А ў студзені гэтага года цудоўна адсвяткавалі абрадавае свята "Каляды", якое сумесна ладзілі ТБК "Світанак", ТБМ "Прамень" і ансамбль "Надзея". Свята праводзілася ў памяшканні Рыжскай беларускай школы. Абрад калядавання быў выканаы ансамблем "Надзея".

Працавала кавярня, арганізаваная з нацыянальным беларускім густам настаўнікамі школы. Гучалі беларускія песні, жарты. Была арганізавана латарэя і розныя гульні. Свята прайшло вельмі цікава з беларускай гасціннасцю, дабразычлівасцю, ну як адной сям'ёй. Гучалі прамовы, што і далей трэба так сумесна праводзіць святы. На вялікі жаль, памяшканне беларускай школы невялічкае і ўсіх жадаючых, удзельнічаць у гэтым традыцыйным свяце для беларусаў Рыгі, змясціць было немагчыма. Не хапае беларусам Рыгі цэнтра беларускай культуры, для адкрыцця якога няма ніякай дапамогі ні ад урада Латвіі ні ад урада Беларусі. Чатыры класы беларускай школы ўціснуты ў чатыры невялічкія пакойчыкі дзіцячага садка. Вось так і трымаемся.

Цяпер, 29 сакавіка беларусы Рыгі ладзілі свята, прысвечанае 80 угодкам абвяшчэння БНР. І яно прайшло не менш цікава.

Вось толькі ў гэтым годзе беларусам Латвіі, ды ўсім неграмадзянам, зроблены непрыемны падарунак. Абмен пашпартоў былога СССР на пашпарты неграмадзян у гэтым годзе расцягнуўся на цэлы год (пэўна ўмысна) і да канца года многія свайго пашпарта не атрымаюць. Без пашпарта прыехаць на радзіму вядома немагчыма, тым больш, што яшчэ трэба і ўездная віза і запрашэнне ад сваякоў з Беларусі.

Старшыня Латвійскага Фонду Беларускай Культуры — Алесь Карповіч.

Часовы выканаўца абавязкаў рэдактара Станіслаў Суднік

Заснавальнік:
ТБМ імя Францішка Скарыны.
Пасведчанне аб рэгістрацыі:
№ 83 ад 28 чэрвеня 1996 г.
Адрас рэдакцыі:
220005, г. Менск, вул. Румянцава, 13.
Адрас для паштовых адпраўленняў:
231300, г. Ліда-2, п/с 7.

Рэдакцыйная рада:
Генадзь Бураўкін — старшыня, Людміла Дзіцэвіч, Сяргей Запрудскі, Аляксей Пяткевіч, Аляксей Рагуля, Аляксей Саламонаў, Павел Сцяцко, Алег Трусаў, Эрнэст Ялугін.

Аўтары нясуць поўную адказнасць за падбор і дакладнасць прыведзеных інфармацый.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні ўпраўлення грамадска-палітычнай інфармацыі і друку Гродзенскага аблвыканкама. 231300, г.Ліда, вул. Ленінская, 23.
Кошт па дамове.Газета падпісана да друку 4. 05. 98 г.
Наклад 3500 асобнікаў. Замова № 1249.
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес.- 12 000 руб., 3 мес.- 36 000 руб.